

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum si Deus ex necessitate naturæ eo præcisè modo cum libero arbitrio,
& aliis causis secundis influeret, quo reipsa nunc liberè influit,
contingentia rerum tolleretur. disput. 11.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

semper & applicatur à Deo solum motione indifferente ad hoc vel ad illud: liberum verò arbitrium per seipsum se applicat ad operandum potius hoc, quam illud. Primum dici non potest. Tum quia tolleretur libertas arbitrij. Tum etiam quia concedendum esset, quoties homines eligunt fornicationem aut aliud peccatum, à Deo prius natura moueri & applicari, ac inclinari liberum eorum arbitrium, vt talia crimina eligat in particulari, quod manifestum continet errorem. Secundum etiam dici non potest. Tum quia quando liberum arbitrium eligit fornicationem, non sentit se moueri & applicari à Deo ad volendam castitatem, aut ad fugiendam fornicationem: maximè cum homines vitio luxuriæ dediti, quando fornicationem volunt, neque de castitate, neque de nolenda fornicatione cogitent. Tum etiã, quia applicatio illa ad aliud, cum tamen sit quid reale, iam non esset à Deo per concursum generalem, qui ad aliud longè diuersum mouebat, sed à solo libero arbitrio, neque in ea operatione duceretur liberum arbitrium à Deo per concursum generalem, ipsi verò ad omnem omnino operationem affirmant liberum arbitrium moueri prius natura à Deo, ac duci per concursum generalem. Tertium etiam dicere non possunt, maximè illi, qui Deum affirmant causam esse efficacem per concursum generalem cuiusque effectus, neque etiam ij, qui dicent non esse causam efficacem: quoniam illa applicatio ad hoc potius particulare, quam ad aliud, quæ à solo esset libero arbitrio, esset quid reale, & non ex motu & applicatione Dei per concursum generalem, atque ad eò aliquid, secundum aliquid reale sui, non esset à Deo per concursum vniuersalem, eo modo, quo affirmant Deum causam esse effectuum omnium causarum secundarum per concursum vniuersalem.

Contra vniuersalem motum Deum conuenit ad effectum, quæ causa secundaria est concurrens: scilicet in actu prima præueniens.

Dicendum ergo est, non prius Deum concurrere concursu vniuersali ad effectus causarum secundarum, quam causas secundas, aut è contrario, neque prius existere vnum influxum, quam alium: sed vtrumque esse immediatum in actionem & effectum producendum, atque à se inuicem dependere, vt existant. In quo etiam est latissimum discrimen, & maximè notandum, inter concursum Dei vniuersalem cum causis secundis ad agendum naturaliter, & auxilium particulare, gratiamve præuenientem, ad actus supernaturales, quibus ad gratiam disponimur. Etenim, vt in concordia ostensum est, omnino est dicendum, concursum Dei particularem, gratiamve præuenientem, semper, vel tempore, vel natura antecedere influxum liberi arbitrij ad actiones suas supernaturales, quibus ad gratiam gratum facientem disponitur, tamquam causa principiumque efficiens in liberum arbitrium immissum, quo mediante Deus vltimè vnà cum libero influxu eiusdem arbitrij in huiusmodi operationes supernaturales influit. At verò cum Deus per concursum vniuersalem & causa secunda immediatè influant in effectum causæ secundæ, tamquam due partes vnus integræ causæ, quarum neutra, illis præcisè influxibus singularibus, influit in alteram, sed vtraque immediatè in effectum: sit, vt neutra, illis præcisè influxibus singularibus, prius alia concurrat.

Deum comparatione effectuum causarum secundarum, quæ causa prima præueniens, est causa prima mouens.

Deus ergo, comparatione cuiusque effectus causæ secundæ, dicitur causa prima. Tum quia causa ipsa secunda habet totum suum esse, & vim operandi à Deo, atque ab actuali immediato influxu Dei pendent ea omnia, quæ in ea sunt. Tum etiam, quia concursus Dei generalis, quo cum causis secundis ad agendum concurrat, maximè vniuersalis est, secundum

A dùm rationem causæ efficientis ad vniuersos effectus sese extendens: qua ratione, si in commune spectetur, poterit dici prior natura quocumque influxu causæ particularis, quatenus ab eo ad concursum cuiusque causæ secundæ non conuertitur existentie consequentia, quippe rectè sic liceat colligere, datur influxus huius causæ secundæ: ergo datur etiam concursus generalis causæ primæ: non verò è contrario bene colliges: datur concursus generalis Dei ergo datur etiam concursus huius causæ secundæ. Dixi, si in commune spectetur: quoniam si concursus Dei generalis sumatur in singulari, quo præcisè cum hac causæ secundæ hic & nunc ad singularem aliquem effectum concurrat, concursus generalis Dei, neque illo modo est prior concursu huius causæ secundæ ad eundem effectum, sed à se mutuo pendent quoad existentiam, vt explicatum est.

DISPUTATIO XI.

Utrum si Deus ex necessitate naturæ eo præcisè modo cum libero arbitrio, & aliis causis secundis ad opera naturalia influeret, quo re ipsa nunc liberè influit, tolleretur contingentia rerum.

Scotus in 1. d. 2. q. 2. & d. 8. q. 5. & d. 39. & in 2. d. 1. q. 3. ait: *Si Deus ageret necessitate naturæ, nullum fore effectum contingentem, sed omnia euentura necessariò.* Vnde in 2. sententiar. q. 3. citata affirmat Philosophos asserentes Deum agere ex necessitate naturæ, & nihilominus esse effectus aliquos contingentes, latenter asseruisse contradictoria. Quo loco animaduertendum est, non id solum voluisse Scotum, quòd si Deus ponatur omnipotens, hoc est, potens facere singula, quæ contradictionem non implicant, vt fides Catholica docet, & simul ponatur agere ex necessitate naturæ, sequentur contradictoria: id enim verissimum est, quia darentur infinita actu, exhaustiretur diuina potentia, fierent pugnantia inter sese: cum ad singula, vt seorsim fiant, habeat potentiam: si verò ageret ex necessitate naturæ, efficeret omnia ea simul, &c. sed etiam voluisse, quòd si vniuersum hoc esset tale, quale modò est, eodemque influxu, quo Deus re ipsa in eum liberè modò influit, influeret ex necessitate naturæ, tolleretur omnino contingentia rerum: eaque de causâ affirmat, Philosophos latenter asseruisse contradictoria, cum & Deum agere ex necessitate naturæ, & contingentiam multorum effectuum asseruerint.

Scoti opinio tollens rerum contingentiam, si Deus ex necessitate naturæ ageret.

Porro hanc fuisse sententiam Scoti, tum ex verbis ipsius, tum ex rationibus, quibus eam confirmat, est manifestum: in eoque sensu reuertit eam Caietanus hoc loco, & infra q. 19. artic. 8. & alij discipuli D. Thomæ, & in eodè sensu eam defendunt Antonius Cordubensis lib. 1. questionum Theologicarum q. 55. dubio 4. Lychetus, & alij discipuli Scoti.

Probat Scotus suam sententiam primò, quoniam causa mouens, vt ab alia mota, si necessariò mouetur, necessariò mouet: sed omnis causa secunda, etiã humana voluntas, mouet, ac operatur, vt mota à prima: quippe quæ nihil nisi virtute primæ producat: ergo si necessariò mouetur à prima, necessariò mouet ac producit suum effectum: si ergo ponamus causam primam, non liberè, sed necessitate naturæ concurrere cum causis secundis, planè nullus effectus erit cõtingens, sed omnes euenient necessariò.

Eam probat primò.

Secundò, quoniam causa prima prius natura respicit effectum, quam causa secunda: ergo si causa prima agit necessariò, & non liberè, omnis effectus

Secundò.

in eo priori habebit habitudinem effectus necessa- A
 rij cōparatione causae primae, à qua necessariò pro-
 ducitur, atque adeò nullus effectus erit contingens:
 quippe cum nulla ratione idem effectus simul ha-
 bere possit habitudinem effectus necessarii & con-
 tingentis, siue cōparatione vnus, & eiusdem, siue
 cōparatione alterius, ac alterius causae.

Tertio.

Tertio, omnis effectus, qui producitur interue-
 nientibus causis secundis, potest produci idem nu-
 mero à solo Deo: sed tunc totam contingentiam ha-
 bebunt à solo Deo: ergo & modo, esto causae secun-
 dae simul concurrant, habet contingentiam suam à
 Deo: si autem ponamus Deum agere necessitate
 naturae, habere non poterit contingentiam cōpara-
 tione Dei, à quo necessariò produceretur: ergo si
 ponamus Deum agere necessitate naturae, contin-
 gentia rerum omnino de medio tollitur.

Scoti opinio
 quibus nititur funda-
 mentis, &
 quam sit pe-
 riculosa.

Sententia hæc Scoti his tantum videtur nisi funda-
 mentis. Nempe, concursum Dei generalem cum
 causis secundis esse influxum, non immediatè in
 effectum causarum secundarum, sed in ipsasmet cau-
 sas, quo à Deo moueantur & applicentur ad produ-
 cendum suos effectus. Influxumque illum esse cau-
 sam efficacem, necessitatem imponentem causis sec-
 undis, etiam voluntati humane, ad operandum: &
 sufficientem, ut etiam sine causis secundis produce-
 retur idem effectus. Quae omnia, ut Antonius Cor-
 dubensis dubio quarto citato ait, supponunt Scoti
 probationes. Quod si fundamenta hæc vera essent,
 planè radix & causa tota contingentiae rerum esset
 sola libertas voluntatis diuinae ad operandum, ut
 locis citatis affirmat Scotus. Posito præterea, quod
 Deus necessitate naturae concurreret cum causis
 secundis eo ipso influxu, quo re ipsa liberè cum eis-
 dem concurrat, tolleretur contingentia rerum, ut
 Scotus affirmat.

Ceterum datis his fundamentis, non video qua- D
 nam ratione libertas arbitrij nostri salua maneat:
 quandoquidem, illis positis fundamentis, à solo in-
 fluxu Dei penderet, quod operaretur, aut non ope-
 raretur hoc, aut illo modo nostra voluntas. Neque
 etiam video quam ratione concedi posset, libe-
 rum arbitrij, saltem ex parte, seipsum agere: quod
 tamen ad rationem libertatis, dominiue in proprias
 actiones, est necessarium. Imò neque video quem
 proprium influxum vnà cum causa prima haberent
 tunc causae secundae, sed vel Deus ad earum præ-
 sentiam efficeret ipsarum operationes, vel omnes,
 siue liberae, siue non liberae, cōparatione Dei ha-
 berent sese prorsus ut instrumenta artis, quae solum
 habent aptitudinem, ut artifex illis mediantibus
 operetur totum tamen motum accipiunt ab artifi-
 ce: quare opera omnia, cum aliarum causarum, tum
 etiam liberi arbitrij, tribuenda essent Deo tamquàm
 illorum artificis: ipsis verò causis solum ut instru-
 mentis, ad id tandem à Deo aptatis, quod hereti-
 ci maximè contendunt. Vnde plusquam periculo-
 sam existimo sententiam hanc Scoti ita explicatam,
 præsertim cum de fide sit, liberum arbitrium no-
 strum, etiam à Deo motum, & excitatum auxilio par-
 ticulari gratiae præuenientis, posse pro sua libertate
 non sequi, sed repugnare motioni, & ductui Dei.
 Verum ea satis impugnata relinquatur ex his qua
 disputatio, quibus præcedentibus dicta sunt.

Rerum con-
 tingentia sal-
 ua maneret,
 licet Deo eo
 conuersali
 cursu, quem
 nunc adhibet,
 ex necessitate
 naturae in-
 fluere.
 Ad primum
 Scoti.

Ad primum argumentum Scoti, si solum aga-
 mus de concursu generali, de quo solo videtur lo-
 qui, facilis est solutio ex his, quae hætenus dicta
 sunt. Quicquid enim sit de maiori, neganda est mi-
 nor. Concursus namque Dei generalis cum causa
 secunda non est influxus Dei in causam, sed in ef-

fectum vnà cum causa secunda, ut explicatum est:
 quare causa secunda non prius mota à Deo con-
 cursu generali producit effectum, sed influente si-
 mul Deo cum ipsa in effectum per concursum ge-
 neralem, ut cum igne in calorem inducendum in
 aquam, producit effectum. Quae solutio videtur esse
 de mente Caietani hoc loco, & quaest. 19. artic. 8.
 Quamuis enim videatur concedere Scoto, à causa
 prima moueri causam secundam per concursum
 generalem, ait tamen, motionem illam non esse pro-
 priam, quasi causa secunda motionem aliquam præ-
 uiam accipiat à prima: sed esse causam primam est
 intimè cooperari cum secunda in effectum, quod
 non videtur esse aliud, quam intimè, vnà cum illa,
 influere per concursum generalem immediatè in
 effectum absque actione aliqua in causam. Quare
 solis verbis à nobis differre videtur. Imò & Scotus
 ipse in 4. distinct. 1. quaest. 1. in responsione ad viti-
 mum, nobiscum cōsentire videtur. Constituit enim
 discrimen inter instrumentum cōparatione arti-
 ficis, à quo mouetur, & inter causam secundam cōpara-
 tione primae à qua pendet in productione sui
 effectus, quod instrumentum recipiat motum ab
 artifice, causa verò secunda, quando producit suum
 effectum, nihil omnino de nouo ab eo recipiat, sed
 solum Deus influat cum illa in effectum. Verba
 Scoti eo loco hæc sunt: *Causam secundam agere in
 virtute alterius, non est recipere tunc aliquid ab illo al-
 tero: sed tantum habere ordinem inferiorem ad illud al-
 terum agens in suo ordine simul.* Et paucis interiectis
 addit: *Ex hoc patet, quod causa prima in causam se-
 cundam, quando simul agunt, non est influentia noua,
 qua sit creatio alicuius inherens causae secundae: sed in-
 fluentia ibi est determinatus ordo istarum causarum in
 agendo effectum communem.* Ad probationem mino-
 ris dicendum est, causam secundam dici nihil pro-
 ducere nisi virtute primae: tum quoniam omnem
 vim, quam habet ad agendum, accipit mediatè vel
 immediatè à prima, atque ab ea immediatè confer-
 uatur: tum etiam quoniam, ut agat, indiget coope-
 ratione causae primae per concursum generalem in
 eundem effectum.

Quoniam verò liberum nostrum arbitrium, mo-
 tum prius tempore, vel natura, ac excitatum à Deo
 per auxilia gratiae præuenientis, & cooperantis, eli-
 cit opera supernaturalia, quibus se ad gratiam gra-
 tum facientem disponit: atque quemadmodum li-
 bere à Deo sic motum, in potestate sua habet sequi
 motum Dei, elicereque ulterius opera, quibus se di-
 sponat ad gratiam, vel ea non elicere: ita esto à Deo
 agente ex necessitate naturae eodem modo moue-
 retur, liberum illi esset eadem opera elicere, aut non
 elicere, soluendum est argumentum Scoti, quatenus
 confici posset ad probandum, quod si Deus neces-
 sitate naturae conferret eadem auxilia gratiae, quae
 re ipsa liberè confert, tolleretur contingentia ope-
 rum, quibus nos ad gratiam gratum facientem di-
 sponimus. Atque ad maiorem illius argumenti di-
 scendum tunc esset, causam, quae mouet, ut ab alia
 motam, esto, necessariò moueatur, non tamen nec-
 cessariò mouere, quando motus, quem recipit, ne-
 que est tota, neque sufficiens causa eius motus, qui
 ab ipsa emanare debet, sed adhuc ad eum necessa-
 ria est, tamquam pars causae, libera cooperatio & in-
 fluxus causae ita motae, ut in re proposita cernitur.
 Quare, esto per impossibile Deus necessitate natu-
 rae influeret eadem auxilia gratiae, quae re ipsa libe-
 re confert, maneret nihilominus libertas in volun-
 tate nostra, ut auxiliis illis cooperaretur, aut non
 cooperaretur, atque adeò maneret contingentia in
 operibus,

Gratia præ-
 uenientis ac
 cooperantis
 motu liberi
 arbitrij ne-
 cessitatem non
 imponit, ut
 se ad Deum
 conuertat.

operibus, quibus se ad gratiam disposeret.

ad secundum. Ad secundum neganda est maior. Solum enim respicit effectum, ut causa vniuersalior inter efficientes, cuius influxu indifferens est, ut sequatur effectus huius potius rationis, quam alterius, pro ratione influxus causae particularis, qui accesserit. Neque effectus prius tempore, aut natura à causa prima, quam à secunda emanat, sed ab vtraque simul tamquam ab vna integra causa simpliciter, cum neutra per eum praecise influxum, quo re ipsa influit, sit satis, ut sine altera effectum producat.

ad tertium. Ad tertium neganda est maior, si velit, omnem effectum, qui producitur interuenientibus causis secundis, posse produci à solo Deo influente praecise per eum influxum, quo concurret cum causis secundis, quasi ille solus, sine interuentu causa secundae, ad productionem cuiusque sufficiat. Si vero nihil aliud velit, quam produci à solo Deo, influente tamen per alium maiorem influxum, concessa maiori, & minori, neganda est prima consequentia, si in consequente velit, habere contingentiam illam à solo Deo. Habet namque illam coparationem etiam causarum secundarum, atque ita coparationem earum, ut etiam si per impossibile Deus ageret ex necessitate naturae per solum concursum generalem, quo cum causis secundis influit, maneret nihilominus contingentia in rebus ratione causarum secundarum dumtaxat. Cum enim Deus, solo concursu generali influens, & causa secunda sint vna causa integra effectus causae secundae, neutraque sine altera ad eiusmodi effectus productionem sufficiat, vtiq; sicut in syllogisticis ratiocinationibus, quoniam conclusio inferitur ex vtraque praemissa, & non ex altera tantum, satis est alteram praemissarum non esse necessariam, ut conclusio esse possit non necessaria: ita quando duae causae concurrunt ad producendum eundem effectum, quartum neutra sine altera sufficit, satis est vnam earum non agere ex necessitate naturae, siue ea sit causa prima, siue secunda, ut effectus non oriatur necessarius, sed contingens, ratione alterius partis causae, qua non necessario agit.

DISPUTATIO XII.

De radice contingentiae.

EX iis quae hucusque disputauimus, & multo copiosius ex iis, quae usque ad hunc locum in concordia diximus, perspicuum est, contingentiam esse in rebus, in iis saltem, quae à libero arbitrio mediate vel immediate pendent. Nunc de totius contingentiae radice, origine, paucis est dicendum, ut ad ea, quae huic articulo propria sunt, commodius accedamus.

Dubio modo. Vt verò id melius intelligatur, sciendum est, complexionem aliquam duobus modis dici posse contingentem, quod ad praesens institutum attinet. Altero quia, si ad naturas extremorum praecise spectes, subiectum non magis vendicat sibi praedicatum, quod de ea affirmatur, quam oppositum. Vt Socratem sedere, est contingens: quoniam Socrates, quantum est ex se, non magis sibi vendicat sedere, quam stare, aut iacere. Contingentia hoc modo sumpta, non excludit fatalem necessitatem. Si namque agentia omnia agerent ex necessitate naturae, proculdubio singula quae eueniunt, quamuis spectatis extremorum naturis, nihil pugnaret aliter euenire, comparatione tamen causarum prout dispositae & constitutae sunt in hoc vniuerso, fatali quadam, atque

A infallibili necessitate eo modo euenirent, quo te ipsa eueniunt: quae causa, iuxta constitutionem & dispositionem huius mundi vniuersi, impedire possit aliam causam, reuera eam impediret. Quare ea hypothese data, quicumque causas omnes huius vniuersi cognosceret, in illis certò, atque infallibiliter omnia, quae sunt futura cognosceret. Altero verò modo complexio aliqua futura dicitur contingens: quia excludit non solum necessitatem, quae ex naturis extremorum proueniat, sed etiam fatalem atque extrinsecam necessitatem, quae ex dispositione causarum proueniat, ita ut posita haec rerum vniuersitate, quam cernimus, atque eo prorsus modo causis omnibus constitutis, quo nunc te ipsa sunt, indifferens sit talis complexio, ut eueniat, vel non eueniat, ex eisdem causis, ex quibus solet euenire. Atque hoc posteriori modo est nobis sermo de contingentia hoc loco, dum illius radicem inquirimus. Radix namque contingentiae primo modo spectata, sunt ipsamet naturae complexionis extremorum.

B Disputatione praecedente retulimus sententiam Scoti afferentis, radicem totam contingentiae esse solam voluntatem diuinam: eamque ibidem impugnauimus, & ut periculosam, fideique Catholicae parum congruentem, reiecit. Vt ergo pateat, quibus causis diuersarum rerum contingentia, tamquam radici, atque origini vnde emanet, tribuenda sit, sciendum est. Rerum quasdam esse, quarum productio & conseruatio ita à solo Deo pender, ut vi agentium naturalium nulla ratione destrui possint: cuiusmodi sunt Angeli, caeli, humanus animus, & materia prima: quasdam verò, quarum conseruatio non pender à solo Deo. Rursus, rerum, quasdam esse, quae pertinent ad ordinem naturae: alias verò, quae ad ordinem gratiae, sempiternaeque felicitatis spectant: qualia sunt media supernaturalia, quibus ad beatitudinem sempiternam disponimur, & preparamur.

C Sit ergo prima conclusio. Cum nihil creatum necessarium sit comparatione primae causae, ut q. 1. artic. 4. disput. 1. demonstratum est, sed cuncta ita ab eo effecta sint, ut potuerint non esse, radix totius contingentiae, quae cernitur, tum in eo quod fuerint, ea quae primò à solo Deo producta sunt, qualis fuit prima constitutio huius mundi vniuersi quo ad omnes suas partes, atque ornatus illius, tum etiam in eo quod conseruentur & persequerentur ea, quorum conseruatio à solo Deo pender, soli liberae voluntati diuinae est tribuenda. Non est tamen Deus appellandus causa contingens, sed libera, comparatione huiusmodi effectuum: qui licet liberè ab eo fuerint producti, atque adeò non sunt in eo sensu effectus contingentes, quasi casu ac fortuito ex concursu duarum diuersarum causarum, & praeter intentionem vtriusque sint producti, sed sunt effectus liberi, quatenus tamen & effici, & non effici, à sua causa potuerunt, ab eademque conseruari, & non conseruari in futurum possunt, dici iure optimo possunt, & fuisse, & fore contingentem. Atque ita cum ceteris Doctoribus deinceps loquemur, & in eo sensu hoc loco radicem contingentiae eorum inuestigamus. Proposita conclusio notissima est: quoniam eiusmodi omnes effectus ex sola libera voluntate diuina habent, quod & esse, & non esse possunt, ac proinde illa sola radix, & tota ratio contingentiae eorum dicenda est.

D Antequam subiiciamus sequentes conclusiones, notandum est. Satis verisimile videri, quamuis in brutis, neque ea libertas sit admittenda, quae disput. 2. diximus

Prima conclusio. Rerum contingentia quatenus ad Deum referenda sit.

Libertatis ratio. Argum in brutis, non libertas admittitur.